

Vastauskooste webinaarikysymyksiin

– 2.11.2020 Kuka kuulee mua? Lapsen kuuleminen väkivaltaa tai sen uhkaa sisältävässä ero- tai huoltoriidassa

---

Seuraaviin kysymyksiin vastaajana: Sosiaalityöntekijä Nina Jansson ja lastenvalvoja Linda Niinen, Helsingin kaupunki

1. Saako lastenvalvojan ajalle tulla vanhempainohjaaja ottamaan kantaa lasten asumiseen?

Vanhemmat ovat sopijaosapuolia lastenvalvojan luona asioidessaan. Verkostopalavereita esim. lastensuojelun kanssa järjestetään tarvittaessa. Tuolloin voidaan keskustella moniäänisesti siitä, mikä lapsen etu tilanteessa on. Koska lastenvalvoja ei kuitenkaan tee päätöksiä (vrt. käräjäoikeus) ei yksittäisen perheen kanssa työskentelevän työntekijän kannanotto ole ratkaisevassa asemassa lukuun ottamatta lastensuojelun kannanotto, joka tulee aina huomioida.

2. Onko muissa kunnissa kuin Helsingissä lastenvalvoja kuullut lasta?

Tästä meillä ei Helsingissä ole tietoa. Lastenvalvojat Helsingissä ei koskaan kuule lasta, vaan tarvittaessa lapsen kanssa voidaan keskustella, mikäli tämä katsotaan tarpeelliseksi.

3. Onko väkivallan selvitykseen joku lakipykälä, joka velvoittaa selvitystyöntekijöitä selvittämään väkivaltaa? Voiko väkivallan jättää huomiotta?

LHL16§ sanotaan, että selvityksen tarkoituksena on antaa tuomioistuimelle tietoja perheen tilanteesta, lapsen elinolosuhteista ja muista asian ratkaisemiseen vaikuttavista seikoista. Väkivaltaa ei suoraan mainita lakitekstissä, mutta jos sitä esiintyy tai on esiintynyt perheessä, tätä ei voi jättää huomioimatta.

4. Miten väkivalta otetaan puheeksi lapsen kanssa? Onko tähän jotain hyväksi todettua menetelmää?

Selvitystä tehdessä vanhemmilta kysytään väkivallasta. Lapsille esitetään avoimia kysymyksiä perheestä ja molempien vanhempien luona olemisesta. Voidaan kysyä mukavista ja ikävistä asioista molempien vanhempien luona tai toivooko lapsi jonkun asian muuttuvan äidin/isän luona.

Lasten kanssa keskustelemiseen selvitystyössä ei ole valmista kaavaa, vaan kysymykset vaihtelevat selvityksestä toiseen.

5. Kuinka usein väkivalta (lapsen kohdistuva tai vanhempien välinen) tulee esiin keskusteluissa vanhempien kanssa?

Väkivalta on valitettavasti yleinen teema huoltoriitatilanteissa ja enemmistössä vaikeista huoltoriidoista esiintyy väkivalta-vaikutteita.

6. Onko Helsingin käytäntönä aina se, että vanhempien tulee tuoda lapsi yhdessä lastenvalvojan tapaamiseen? Jos on ehdoton vaade, niin miksi?

Helsingin lastenvalvojan käytäntö siitä, että vanhempien tulee tuoda lapsi yhdessä lastenvalvojan luokse silloin, kun lapsen kanssa on tarkoitus keskustella, on ehdoton vaade. Tämä perustuu siihen, että lapsen lojaliteetti vanhempiin nähden on vahva ja lapsen mielipiteeseen voi herkästi vaikuttaa jopa se, kumpi vanhemmista lapsen keskusteluun tuo. Kun molemmat vanhemmat tuovat lapsen yhdessä, voidaan tämän vaikutus lapsen mielipiteeseen poissulkea. Molemmilta vanhemmilta tarvitaan myös lupa puhua lapsen läsnä ollessa. Mikäli toinen vanhempi asuu toisella paikkakunnalla, otetaan tämä asia toki huomioon. Tuolloin toiseen vanhempaan ollaan yhteydessä puhelimitse.

7. Olisi mielenkiintoista kuulla, miten vanhemmat suhtautuvat lapsen kuulemiseen? Ja miten hyvin/huonosti vanhemmat ottavat lapsen kertomia asioita vastaan?

Vanhempien kanssa on keskusteltu lapsen kanssa keskustelusta, kun he ovat asioineet lastenvalvojan luona. Tähän asti vanhemmat ovat olleet kuitenkin lopulta sitä mieltä, että on luonnollista ja lapsen kannalta turvallisinta, mikäli vanhemmat keskustelevat lapsen kanssa viranomaisen sijaan.

Selvitystyössä vanhemmat yleensä tietävät, että lasten kanssa keskustellaan ja vanhemmat pitävät sitä tärkeänä.

8. Miten maahanmuuttajaperheiden kohdalla otetaan huomioon kulttuuriset, huoltajuuteen / lasten kuulemiseen vaikuttavat seikat?

Sopimustilanteissa vanhempien kanssa keskustellaan ja mietitään yhdessä, miten lapsen asiat parhaiten järjestellään. Jokainen perhe on erilainen ja tämä otetaan aina huomioon keskusteluissa. Lastenvalvojat ovat myös perehtyneet eri kulttuurien perhekäsityksiin. Selvitys tehdään perheen kulttuuritaustasta riippumatta siten, että pyritään vastaamaan selvityspyynnössä oleviin kysymyksiin.

Seuraaviin kysymyksiin vastaajana: Käräjätuomari Pekka Päivänsalo, Helsingin käräjäoikeus

9. Käytetäänkö edunvalvojaa lapsen kuulemiseen tuomioistuimen käsittelyssä? Vai onko tuomioistuimen omat asiantuntijat ensisijaisia?

Lapsi ei ole asianosallinen huoltoriidassa, eikä hänelle voida määrätä edunvalvojaa oikeudenkäyntiä varten. Lasta kuullaan pääsääntöisesti olosuhdeselvityksen yhteydessä. Lasta on mahdollista kuulla myös suoraan tuomioistuimessa. Se on poikkeuksellista ja tulee yleensä kysymykseen yli 12-vuotiaiden lasten osalta.

10. Miten oikeudessa ja olosuhdeselvityksessä tunnistetaan henkinen väkivalta?

Luulen, että väkivallan tunnistamisessa tuomioistuimilla on kehitettävää. Pitäisi varmaan ottaa useammin viran puolesta esille. Kulttuuri on ollut pitkälti sellainen, ettei tuomari lähde ”yllyttämään riitaa”, kun väitteitä satelee muutenkin paljon. Väkivallan osalta voisi olla hyvä olla aktiivisempi?

11. Millaisia hyviä kokemuksia Pekalla itsellään on lasten kuulemisesta? Kuinka itse on selvittänyt lapsen mielipidettä oikeusprosessissa?

Kokemukset ovat hyvin positiivisia. Ehkä 15 kertaa olen kuullut lasta. Ovat usein olleet helpottuneita päästessään puhumaan. Tähän liittyy kuitenkin isoja riskejä. Ovatko vanhemmat aidosti valmiit vastaanottamaan lapsen kertoman, vai valitsevatko he siitä itselleen ”sopivan”? Tuolta osin lapsi puhuu totta, tuolta osin ei...

12. Miten Suomessa taataan tasa-arvoinen ja tasalaatuinen olosuhdeselvitys? Nyt ammattitaito ja selvitystyö vaihtelevat työntekijän/kunnan mukaan?

Tässä on varmasti kehittämisen paikka. Osaamiskeskukset, joissa moniammatillista osaamista, on hyvä idea.

13. Tuleeko vanhemmille sanktioita, mikäli selviää, että lapsen manipulointia on tapahtunut?

Hankala kysymys. Jos kyseessä on teini-ikäinen lapsi, lapsen mielipiteellä on varmasti suuri vaikutus, vaikka mielipide olisikin ”manipuloitu”. On kuitenkin lapsen mielipide. Lapsi äänestää jaloillaan. Pienten lasten osalta tämä voidaan helpommin ottaa huomioon ratkaisua tehtäessä. Ongelmana on ehkä manipuloinnin luotettava tunnistaminen. Ammattitaito tähän? Osaamiskeskus voisi auttaa?

14. Voisiko käräjäoikeus pyytää lastensuojelun asiakirjoja työnsä tueksi?

Käräjäoikeus pyytää asiakirjoja sosiaaliviranomaisten kautta. Tähän harkittiin muutosta, kun uutta lakia valmisteltiin. Eli että käräjäoikeus olisi voinut itse pyytää asiakirjoja. Ongelmana siinä on se, että voisi tulla juttuun suoraan kuulumattomia papereita (mitä niille tehdään?). Pidettiin parempana, että sosiaaliviranomainen ”suodattaa” oikeat paperit käräjäoikeudelle.

Seuraaviin kysymyksiin vastaajana: projektipäällikkö Johanna Vaitomaa, Turvassa-hanke ja johtava asiantuntija Taina Laajasalo, Barnahus-hanke

15. Onko tehty tutkimusta siitä miten huoltoriidat tai eronneiden vanhempien väliset riidat vaikuttavat lapseen? Esim. tunne-elämän kehitykseen?

Paljon on kotimaista ja kansainvälistä tutkimusta. Risto Karttusen ja Sirpa Salon tutkimukset mainittiin Johannan puheenvuorossa. Kansainvälisestä tutkimuksesta tiedetään, että *pitkäkestoinen, lapsiin liittyvä eron jälkeinen konflikti*, lisää riskiä mm. lapsen mielialaongelmiin, sosiaalsiin ongelmiin, käytösongelmiin ja kouluvaikeuksiin. Tuoreessa hollantilaistutkimuksessa lähes puolella vaikeassa huoltoriitatilanteessa mukana olevista oli huoltoriitaan liittyvää traumaoireilua. On silti muistettava, että seuraukset yksittäisen lapsen kohdalla ovat hyvin yksilölliset, jokaisen ainutkertaisista riski- ja suojaavien tekijöiden yhdistelmästä riippuen.

16. Onko tietoa siitä, kuinka usein pitkittyneissä huoltajusuuriidoissa päädytään huostaanottoon? Kuulisin mielelläni esimerkkejä ja perusteluja, puolesta ja vastaan.

Haasteena on, että kun vaativia ero- ja huoltoriitatilanteita ei suoraan tilastoida eikä vaativan ero- ja huoltoriidan määritelmäkään ole ”lukkoon lyöty”, niin vaikka löytyisikin jotain tietoa siitä, kuinka monen sijoitetun lapsen taustalla on ero- tai huoltoriita, suoraa yhteyttä ei voine vetää siihen, että huoltoriita on syynä sijoitukseen (syy-yhteys).

THL:n [HuosTa-hankkeen](#) (2014–2015) loppuraportin tulosten perusteella lasta repivät jatkuvat huoltoriidat näkyivät sijoitusten taustalla paljon joka kymmenennen lapsen kohdalla, ja huoltoriitoja ylipäättään tunnistettiin 23 prosentilla lapsista (s. 70 + 71 kaavio).

17. Saako lapsi apua perheneuvolasta tai mistään jos huoltaja kieltää avun?

Lastensuojelutarpeen arvion yhteydessä ja lastensuojelun asiakkuuden aikana lapsi tulee tavata henkilökohtaisesti. Tätä edellyttää lastensuojelulaki. Eli sosiaalityöntekijä voi tavata lapsen, mutta vanhemmat voivat kieltäytyä muista avohuollon tukitoimista. Lapsen tutkimukseen sosiaalityöntekijä voi kysyä lupaa hallinto-oikeudelta, jos huoltaja siitä kieltäytyy. Lapsi tavataan myös olosuhdeselvityksen aikana.

18. Haluaisin panelisteilta kysyä, miksi monipuolinen tutkittu tieto siirtyä käytäntöön hyvin hitaasti ja toimintamallit muuttuvat kankeasti? Miten saataisiin esimerkiksi tämän päivän tutkittu tieto käytäntöön?

Tutkitun tiedon soveltaminen ja käytäntöön siirtyminen on sidoksissa ammattilaisten osaamiseen ja asenteisiin. Tutkiva ja kehittävä työote tarkoittaa esimerkiksi pysähtymistä kysymään itseltä; miten minä omassa asiakastyössäni hyödynnän tutkimustietoa? Miten me työyhteisönä voimme muuttaa työkäytäntöjä? Mitä me voisimme tehdä edistääksemme yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa? Työn rakenteisiin ja työkäytäntöihin vaikuttavat myös organisaatio- ja työkuulttuuri ja johtaminen. Tarvitaan myös kansallisia työtä tukevia ja ohjaavia rakenteita, jotka mm. suodattavat olennaista tutkimustietoa kentän käyttöön ja tukevat sen juurtumista.

19. Puhutaanko viranomaisten tekemistä virheistä väkivaltana lasta kohtaan?

Viranomaisten toiminnasta voi tehdä huomautuksen ja kantelun, mutta virheistä ei sinänsä hallinnollisesti puhuta väkivaltana. Tämä voi tulla esille asiakkaiden kokemuksena.

20. Mitä ot-työskentelyllä on enemmän annettavaa kuin pitkän linjan lastenvalvojilla tai sos.työntekijöillä, perheneuvolan psykologeilla ja perheneuvojilla, lasten psykalla? Mistä voisın saada lisätietoa Ot-keskuksista?

OT-keskusten valmisteluraportissa kuvataan miksi OT-keskuksia tarvitaan ja mitä OT-keskuksen kokonaisuuteen kuuluu (s. 19–22).

[Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti](#). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:30.

Seuraaviin kysymyksiin vastaajana: professori Jelena Zumbach, Psychologischen Hochschule Berlin

21. It was mentioned that for case 1 you would recommend parenting support/-work: where and how you would generally do it in Germany?

In general, educational assistance in Germany is provided by the state (municipal) Child and Youth Welfare Services for families with children. The assistance is usually granted by the local Youth Welfare Offices after a planning procedure with the parents took place. There is a multitude of different offers of outpatient, partial and inpatient educational assistance. The Child and Youth Services Act lists several forms of services as examples: education consultation, social group work, educational assistance, social pedagogical family assistance, education in a day group, full-time care, assisted living and intensive socio-pedagogical individual care. For example, specific courses for high conflict parents exist within these programs. Of course, it is sometimes not easy to determine to which services families should be referred, particularly, when resources are limited.

22. How do you evaluate loyalty conflict in these cases? For instance in the second case example there probably was some issues with that.

Yes, the child's loyalty conflict played a major role in the second case example. In the assessment, a multi-method approach is necessary, which usually consists of child interviewing, behavioral observation and psychological testing. In the evaluation of the collected information, it is important to identify concrete behavioral patterns (or statements) that the child makes or says in order to subjectively reduce the loyalty conflict and the associated negative emotionality, at least in the short term. This can be understood as the best possible solution strategy for the child in the given situation. In the case example, this was expressed by the boy's position to no longer visit the father. When receiving outside assistance in reducing the loyalty conflict, the child adapted and showed that he could fall back on other strategies. This strengthens the hypothesis that his position of not wanting to see the father was a consequence of the ongoing loyalty conflict.

23. Does the court ask for the custody evaluation directly and personally from the professional evaluator (psychologist) or e.g. from the child's municipality, which will then organize the evaluation?

Mostly, the courts direct the case to a Forensic Psychology Practice that is closely located to the child's location of residency. The practice usually suggests an individual associate of the practice to conduct the evaluation. Both, the court and the parents have the right to veto this suggestion within a given timeframe. If the court and the parents agree with the suggestion, the individual associate will be appointed with the evaluation and conduct it under supervision within the practice. In some cases, the judge may also directly suggest an individual custody evaluator that she/he has a working relationship with.

24. In which instances supervised visitation is usually recommended as the best choice for the child in Germany?

In Germany, a recommendation of supervised visitation requires an indication of child endangerment if a visitation would take place unsupervised (e.g., risk of physical, sexual, emotional abuse or neglect). If parental conflict is high, but a maltreatment risk during visitation contact is low, a professional can also be appointed with the tasks to initiate and prepare visitation appointments, coordinate between the parents, mediate between the parents, enforce the visitation agreement, and if necessary, accompany the handover situation, without supervising the actual visitation contact.

25. Do the custody evaluators appear in the court or do they only give a written statement?

Before a court hearing takes place, a written report will always be submitted to the court by the evaluator. It is the judge's decision on whether to also call the evaluator to the hearing. However, this happens frequently, especially in child protection proceedings or complex custody cases. Only in cases where there are no additional questions, the judge might refrain from calling the evaluator to the hearing.

26. Are the children ever heard at the court?

Yes, in most cases, the children are also heard directly by the judge (most of the times in her or his office). This usually happens before the psychological evaluation takes place and the evaluator will receive a protocol of the hearing conducted by the judge.